

Ar izrādes „Mūsējās” režisoru Intaru Rešetinu sarunājas dramaturģe Justīne Kļava

Ēriks Asuss lugu „Mūsu sievietes” saraksta 2013. gadā, bet režisors Ričards Berijs pēc šīs lugas motīviem 2015. gadā uzņem filmu...

Vidēja filma. Līdzīga pieredze man bija, iestudējot savu debijas izrādi „Nakts vēl nav galā”. Arī to veidoju pēc filmas motīviem – pats, kā dramaturdzinš, pierakstīju šo to klāt, attīstot pāris līnijas, lai tās lomas būtu nobeigtākas un apaļākas, jo pati filma ir ļoti remdena. Un šeit ir līdzīgi, jo luga ir jaudīgāka par filmu. Vienīgais, ko no filmas var paņemt, ir mākslinieka darbs – tās izgaismotās plates ir ļoti skaistas. Skaists skats pa logu. Parīze.

Gan luga, gan filma tiek prezentēta kā komēdija...

Nu, tāda nopietna komēdija.

... bet, manuprāt, svarīgākas ir tās nopietnās tēmas, ko šis darbs piedāvā. Par kādām tēmām tu vēlies runāt ar šī darba palīdzību?

Izrādes kods ir draudzība - kādi draugi mēs esam, cik patiesi draugi esam, un ko esam gatavi darīt un upurēt drauga labā, un cik labs draugs saviem draugiem esmu es pats, neatkarīgi no tā, cik labi viņi bijuši pret mani. Kāpēc šajā iestudējumā strādāju ar kursabiedriem? Lugā, arī filmā, varoņi ir ļoti pieredzējuši kungi, jau gandrīz sešdesmit gadus veci. Mani puīši, mani kursabiedri šobrīd ir pilnbriedā. Svarīgi ir tas, ka mēs esam kopā no deviņdesmit astotā gada, mums visas blusas citam par citu ir zināmas. Pirmajā mēģinājumā iedevu uzdevumu - teicu: „Nu, tagad visu atmetam nost un pasakām viens par otru, ko mēs patiesībā domājam.” Viņi atteicās to darīt. Tas saglabā intrigu - cik patiesi esam dzīvē? Un tas palīdz tēmai. Materiāls ir ļoti jēgpilns - tās ir trīs ļoti brīnišķīgas lomas, kurās viņi var parādīt savu potenciālu, un tas ir arī savdabīgs veids, kā ieskatīties nākotnē. Tagad mums ir trīsdesmit septiņi gadi. Nu, bišķiņ vēl ir līdz tiem sešdesmit. Varbūt jau šodien mums ir iespēja izdarīt kaut kādus pagriezienus, pieņēmumus, lai nenonāktu konkrēto varoņu situācijā? Tā būtu virstēma, bet otra tēma, kas mani interesē, protams, ir attiecības ar pretējo dzimumu. Kāpēc „Mūsējās”? Arī reklāmā redzamas sievietes - tas tāds apzināts triks. Labi, jāsaka jau godīgi - lielākā daļa, kas neuzķersies uz manis izdomāto mārketinga triku, nelasīs arī šo interviju. Trīs brīnišķīgas meitenes, it kā ārpus konteksta, strādā pašas par sevi, lai gan, viss materiāls ir par un ap sievietēm. Un tas visos manos iestudējumos ir bijis svarīgi, jo tā cilvēku mijiedarbība, jūtu pasaule, attiecību dziļums man vienmēr šķitis saistošs.

Šis varētu būt mans sapņu darbs dramaturģijā - caur ļoti vienkārši konstruētām cilvēku attiecībām tiek runāts par ļoti nopietnu, mūsdienu sabiedrībā aktuālu morāles dilemmu – noklusēt vai runāt patiesību. Kādas ir tavas attiecības ar sabiedrības centieniem kaut ko noklusēt?

Mēs visi visos līmeņos esam ar maskām. Arī šajā materiālā ir ļoti, ļoti daudz masku. Domāju, ka tā ir tāda pasaules prakse, jo tā ir vieglāk; vieglāk manipulēt, vieglāk izlikties par labāku nekā esmu. Jā, mēs dzīvojam tādā laikmetā, kurā daudz kas konstruēts uz sadomātām patiesībām, un tas patiesais kodols ir dziļi, dziļi maskēts. Par to arī šī luga.

Makss vienā vietā saka šādu frāzi: „Ja tu izvēlies klusēt, tu izvēlies melot.” Vai tev šķiet, ka klusēt nozīmē melot?

Makss vispār ir cilvēks, kurš runā aksiomās. Ļoti labs raksturs, spilgts raksturs. Savukārt Polam ir teksts: „Es savam pacientam varu pateikt: „Tu nodzīvosi ar sāpēm līdz mūža galam,” bet varu to arī nedarīt.” Vai klusēt nozīmē melot? Es domāju, ka tas ir atkarīgs no katra cilvēka individuāli. Un arī no konkrētas situācijas. Ja es otru varu pasargāt, nesot savu krustu uz muguras, kaut ko nepasakot, saudzēju otru, tad es nedomāju, ka tas ir šausmīgi liels grēks.

Kas ir labāk - dzīvot melos, toties stabili, vai būt patiesam?

Jautājums skar personīgi manu pieredzi, proti, esmu mēģinājis dzīvot kaut kādos melos, bet kārtējo reizi pārlicinājos - jo dziļāk mežā, jo vairāk koku. Proti, es nevaru dzīvot disbalansā ar sevi, savu morāli ētisko vai vienalga kādu citu pārlicību. Tas ir baigais diskomforts. Un visriebīgāk ir tad, ja tu šo konstrukciju, šos melus pieņem par patiesību, pārlicini sevi, ka tā ir patiesība. Nu, šeit sanāks pretruna ar manu iepriekšējo atbildi, bet tas nav godīgi ne pret vienu. Baigi pareizi skan, bet es izvēlos patiesības ceļu. Vismaz šodien noteikti. To pašu varu teikt arī par savām izrādēm – neciešu melus, neciešu, ja aktieri melo. Man gribas, lai viss ir pa īstam - gan dzīvē, gan mākslā.

Kā Maksam?

Vai Maksam nav melu?

Manuprāt, viņš pats domā, ka viņam nav.

Tieši tas arī ir interesanti – preparēt, meklēt, minēt. Tā ir tāda laba, sulīga dramaturģija. Šo darbu izvēlējos tieši gudras dramaturģijas dēļ, protams, arī tēmas dēļ, bet man teātra mākslā ir svarīgi strādāt ar labu autoru un labu materiālu. Man jau patīk preparēt. Esmu tāds kā laboratorijas darbinieks - ar mazo skalpelīti apčubinu tekstu.

Tajā pasaulē, kas uzkonstruēta lugā, varam izvēlēties – dzīvot kā Pols, kuram ir ļoti stabilas attiecības, kurās gan, jāatzīst, iestāties „rudens”...

Tur jau sen ir ziema!

...vai būt kā Makss, kurš dzīvo ar savu stilīgo plašu atskaņotāju, bet toties ir uzticīgs saviem principiem. Kā labāk?

Man nav atbildes - kā labāk. Tas ir neatbildams jautājums. Tas ir atkarīgs no cilvēka. Es domāju, ka rutīna attiecībās ir neizbēgama, un mūsu pašu rokās ir tas, vai mēs kaut ko mainīsim, vai ne. Interesantākais šajā stāstā, autors to nav devis, ir tas, kas notiek pēc tam, ko šī nakts viņos kā cilvēkos izmaina. Maksā kaut kas sašūpojas, un tas pats notiek, es domāju, arī ar Polu un Simonu. Šis notikums ir pamainījis skatupunktu.

Kad Pols ar Maksu diskutē par to, vai Simona izdarītais ir padarījis viņu par sliktu cilvēku, Pols kā argumentu min, manuprāt, ļoti nelegitīmu frāzi: „Viņš ir mūsu draugs, mēs viņu pazīstam jau trīsdesmit piecus gadus.”

Šeit mēs atduramies pret divām šķautnēm – emocionālo un racionālo. Racionāli, protams, mums visiem šķiet – jānodod, bet emocionāli mūs saista jūtas, tajā skaitā draudzība, atmiņas un dažādi notikumi, kas liek šūpoties. Kā rīkoties konkrētajā situācijā? Viņi, neskatoties uz to, ka ir draugi, vienalga aizdomājas – kādas būs rīcības sekas, ja mēs rīkosimies tā vai pretēji, aizdomājas par sevi, un ego tur arī parādās. Ne tikai konkrētam varonim, kurš ir izdarījis noziegumu, būs problēmas, bet arī pārējie, ja būs viņa pusē, saņems triecienu.

Tad patiesībā runa ir par bailēm? Viņi baidās?

Jā. Tās ir bailes par sevi.

Manuprāt, piemēram, Pola lielākās bailes ir no sabiedrības.

Ņemsim vērā arī to, kādu lomu viņi spēlē sabiedrības acīs. Ja viņi ir Parīzē, izsītušies savā statusā - no viņiem veiksmīgākais mahinators, protams, ir Simons, bet Pols ir reimatologs ar savu praksi, pieprasīts, labs ārsts, tad, protams, viņam šis statuss kaut ko nozīmē.

Vai tev šķiet, ka ir iespējams nošķirt pastrādāto noziegumu no cilvēka, kurš to izdarījis?

Tas ir advokātu darbs. Advokāts var izvilkt jebkuru nelieti. Jautājums ir par to, ko šis notikums izmaina pašā cilvēkā, vai viņš aizdomājas par to, ko viņš ir nodarījis. Ja neaizdomājas, tad viņš, piedod, ir *dirsa*. Tas nebūt nenozīmē, ka es aizstāvu tādas rīcības, bet cilvēku impulsīvā daba ir dažāda.

Ja mēs ņemam par piemēru Pola laulību un Maksa attiecības ar sievietēm, vai, tavuprāt, ir iespējams veidot attiecības starp vīrieti un sievieti, kas ir balstītas pilnīgā godīgumā?

Jārunā par savām attiecībām – es cenšos ar savu kundzi būt atklāts un godīgs. Manuprāt, tas ir visa pamatā. Mēs neesam tikai dzīvesbiedri vai laulātie draugi, mēs esam draugi pēc būtības. Ja mēs nebūsim draugi, ja mēs nebūsim godīgi, ja mums būs kaut kādas neizrunātas lietas, mēs nekur netiksim. Es vismaz cenšos dzīvot pēc šāda principa. Jā, es domāju, ka tas ir iespējams, dzīvot atklātās, godīgās attiecībās, neslēpjot, nemānot otru. Mānot otru, tu māni arī sevi.

Es to jautāju, jo aina, ko mums piedāvā Ēriks Asuss, ir diezgan skumja - ir Makss, kurš saka to, ko domā, ir Pols, kurš dzīvo kā morālā ūdenszāle, un tad ir trešais variants – cilvēks, kurš seko impulsiem.

Viņi ir ļoti atšķirīgi, bet viņus visus trīs vieno draudzība, kas satur viņus kopā. Trīsdesmit piecus gadus kopt kaktusu, kurš ik pa laikam nokalst, tā ir baigā skola.

Kura stāsts tas būs?

Kā tev šķiet?

Maksa.

Uz to vedina arī autors. Sākotnēji arī es biju iecerējis stūrēt Maksa virzienā, bet man visi trīs likteņi un to šķautnes šķiet interesantas. Nav tā, ka es lieku vienu virstēmu un pārējās ir sekundāras, jo tās visas strādā uz tēmu „draudzība”. Stāsts ir par draudzību.

Makss jautā Polam: „Vai pēc tā, ko Simons ir izdarījis, tu turpināsi spēlēt ar viņu kārtis un iet uz restorāniem tā, it kā nekas nebūtu bijis?” Šo man gribas vispārināt un attiecināt ne tikai uz draudzību, bet uz sabiedrību. Vai tev šķiet, ka mēs turpinām iet uz restorāniem ar cilvēkiem...

...un izlikties? Redzi, pēc trīsdesmit pieciem draudzības gadiem, tas jau nav draugs, tas ir ģimenes loceklis, un man nav skaidras atbildes. Mēs nesniedzam skaidru atbildi arī izrādē. Mēs dzīvojam tādā laikā, tādā gadsimtā, tādā milzu skrējienā, tādus fragmentos, paši līmējam savu dzīvi pa maziem gabaliņiem. Mums ir tādas saistības un pienākumi, un tāda atbildība, ka faktiski nav jau laika dzīvot. Mēs esam saraustīti gabalos – šeit es runāju par sevi. Mēs pieslēdzamies tādām, nu, svētdienas attiecībām – nosauksim to tā. Jā, mēs darām to tīri, bet laiks ir tik, cik ir. Mēs tā fragmentāri laipojam no kompānijas uz kompāniju, no situācijas uz situāciju. Un, ja tam visam pāri var izdzīvot draudzība, tad, manuprāt, tā ir milzu uzvara. Viņi atrod laiku viens otram. Atrod laiku kopt to nokaltušo kaktusu. Man personīgi no visiem ģimenes draugiem laikam ir palikusi viena ģimene, kurai sanāk laika. Un arī tikai uz kaut kādiem lieliem notikumiem. Mēs jau skrienam. Tāpēc šī būs tāda platforma jeb iespēja skatītājam padomāt par draudzības kvalitāti.

Man šķiet, ka Simons ir izdarījis noziegumu, tāpēc viņš ir jāved uz policiju.

Tas ir racionāli. Pieslēdz emocionālo pusi. Iztēlojies šo situāciju dzīvē – mamma atnāk pie tevis un saka to, ko saka Simons.

Tā tad darba konflikts ir starp ļoti racionālu pasaules uztveri un emocionālu pasaules uztveri?

Jā, tāds es esmu. Tas man interesē.

Tas ir tas, ko tu meklē dramaturģijā vispār?

Jā. Tieši tas mani saista - šīs cilvēciskās puses – mēs taču visi esam cilvēki. Tās izpausmes ir dažādas, bet racionālā, emocionālā, cilvēciskā plāksne – par to ir tie jautājumi.

Un tos tu vislabāk atrodi mūsdienu franču autoros?

Man, protams, ir atliktas piecas, sešas lugas, kas nav franču dramaturģija, ar kurām es gribētu operēt nākotnē. Ja ieraugu dzīvu stāstu, labu dramaturģiju un dziļumu materiālā, šajā gadījumā tie lielākoties ir bijuši franču dramaturģi, es to saprotu, uztveru un redzu pie mums. Manu pirmo iestudējumu Kamerzālē atnāca noskatīties brīnišķīga meitene, kas strādā Francijas institūtā, aizraujas ar franču dramaturģiju, braukā uz Parīzi, skatās izrādes un daudz lasa. Viņa mani uzrunāja. Acīmredzot no tā, ko vēlējos pateikt, kaut kāds kods tika nolasīts, un mēs esam sākuši draudzēties. Viņa man regulāri sūta daudz dažādas labas literatūras, lugas, romānus. Kaut kā sajūtam to vienojošo pulsu. Ceru, ka šis tandēms tik drīz nebeigsies. Ir arī vesela jūra, ko izlasu, kas mani neuzrunā, bet kaut kādos pieturas punktos mēs satiekamies. Un kāpēc ne franču dramaturģija?

Manuprāt, ir tāds pieņēmums, ka franču dramaturģija ir kaut kas ļoti tekstā balstīts.

Drīzāk es to varētu teikt par amerikāņu dramaturģiju un par amerikāņu teātra valodas principu vispār - viņiem burts ir pirmajā plāksnē. Savulaik biju Ņujorkā, skatījos pāris izrādes, un tad likās – nu, kāpēc vajag tik ļoti nodarīt pāri aktieriem? Kāpēc to stāstu nevar padarīt dzīvu? Tur priekšējā plānā ir dramaturģis. Es savos iestudējumos ļoti cienu dramaturģu – nedaru pāri un neaizraujos ar interpretācijām vai formas meklējumiem, mēģinu atdzīvināt doto materiālu un padarīt to par fragmentu no dzīves, nezaudējot intensitāti, vajadzību, gribas darbību, saturu un tempu, izdarīt maksimālo, ko piedāvā autors, bet man pirmajā plānā ir dzīvs, organisks aktieris.

Tā kā runājām par konfliktu starp racionālo un emocionālo, man, kopš izrādes „Ja tevis vairs nebūtu” noskatīšanās, jau pusotru gadu, ir jautājums - Pjēram kaut kas bija ar Loru vai nebija?

Šis arī ir manas izrādes lielākais panākums – bija vai nebija. Man pašam tas nav būtiski. Tā ir aktieru iekšējā lieta, ko viņi spēlē savos uzdevumos, bet tas, ka cilvēkam paliek šis neatbildētais jautājums, tā ir mana uzvara.